

REVOLUCIONARNI ZAGREB

★ ZNAČAJNI DOKUMENTI
IZ RADA ZAGREBAČKIH
KOMUNISTA NA IZLOŽBI,
KOJA SE PRIPREMA U MUZEJU
GRADA ZAGREBA

Metarjalom Jugoslavije, poput svih ostalih naših drugova u provinciji smatjamo ovu
DEKLARACIJU:
Izjavljujemo se principijelno nepopustljivim protivolcima marksističkog državnog ustrojstva pripisujemo, da smatramo jedino Opću

Izvod iz zapisnika o predaji gradske uprave komunističkim odborcima nakon pobjede na izborima 1920. godine — Na skupštini je donesena deklaracija, kojom se konstituenta smatra jedino kompetentnom da rješava pitanje državnog uređenja

Oko tisuću eksponata na izložbi o revolucionarnoj historiji Zagreba, koja će biti otvorena 3. prosinca u Muzeju grada Zagreba, prikazat će rad partijskih organizacija od osnivanja prvih ćelija Komunističke partije do oslobođenja grada 1945. godine. Otvorenje izložbe vezano je za 20-godišnjicu zajedničkih demonstracija radnika i studenata, koje su priređene 1939. godine prilikom otvorenja mosta na Savi.

Gradski komitet Saveza komunista, koji je organizator izložbe, želio je da u sakupljanju dokumenata i pripremanju izložbe sudjeluje što veći broj revolucionara i ilegalnih radnika iz predratnog i ratnog vremena. Zahvaljujući tome pronađeno je nekoliko značajnih dokumenata, o kojima smo razgovarali s članovima komisije za pripremanje izložbe.

● Pobjeda komunista 1919. godine

Najzanimljiviji dokument je zabilješka, kojim je gradska uprava predana komunističkim odborcima nakon pobjede na izborima 1919. godine. Dokumenti o tome pronađeni su u Državnom arhivu. Zabilješka je popraćen pismom tadašnjeg gradonačelnika dra. A. Goglića, kojim obavještava gradsko povjereništvo unutrašnjih poslova o konstituiranju novog gradskog zastupstva i predaji dužnosti »komunističkom gradonačelniku Svetozaru Deliću«.

Gradska skupština održana je 16. travnja 1920. godine. Na njoj je gradski zastupnik Kamil Horvatin podnio deklaraciju, kojom gradski zastupnici traže, da konstituenta riješi pitanje državnog uređenja.

● »Crvena zastava« u mađarskoj revoluciji

Originalni su i dokumenti o sudjelovanju grupe Jugoslavena u mađarskoj revoluciji 1919. godine. Ta grupa komunista izdavala je tada list »Crvena zastava«. List je izlazio svake subote na ćirilici i latinici, a jednom je tiraž iznosio čak 20.000 primjeraka!

U Državnom arhivu sačuvan je jedan primjerak »Crvene zastave«, u čijem se uvodnom članku »Jugoslavija pred socijalističkom revolucijom« ističe:

»Jugoslavenski narod danas svata svoju pravu ulogu. On je sazreo do uređenja, da samo komunizam može doneti spašenje ljudskog društva.«

U »Crvenoj zastavi« ističe se aktivnost partijskih organizacija u Zagrebu i na-

ročito djelatnost partijske ćelije u Radionici državnih željeznica.

● Trideset delegata na Kongresu ujedinjenja

Medu eksponatima za izložbu nalazi se i popis delegata, koji su prisustvovali Kongresu ujedinjenja u Beogradu. Iz Zagreba bilo ih je trideset.

— To je značajan dokument onog vremena — rekao nam je drug Vidmar u Državnom arhivu — jer ga je potpisao gradonačelnik Delić, a među tridesetak delegata nalaze se i dvije žene: studentica Iza Iljić i Marija Semanji, privatna činovnica.

● Primjerci napredne štampe

Zahvaljujući nastojanjima zagrebačkih komunista, među izložbenim eksponatima nalaze se i primjerci »Borbe«, koja je u vremenu od 1919. do 1929. godine povremeno izlazila u Zagrebu. U broju od 22. siječnja 1927. godine govori se o velikoj skup-

štini u hotelu »Royal«, kojoj je prisustvovalo gotovo 1500 radnika Zagreba.

To je bio jedan od najvećih skupova u gradu. Skupština je bila nekoliko puta ođagadana zbog zabrane. Konačno održana je neposredno prije izbora 18. siječnja 1927. godine. Na skupštini su govorili Đuro Cvejić i prvi kandidat na listi Radničko-seljačke republikanske stranke za grad Zagreb Ivan Krndelj.

»Policija je bila zetečena velikim odazivom na skupštini. Prostorije hotela »Royal« bile su premale da prime sve učesnike skupštine«, kaže se u članku. Konferiralo se od 10 sati ujutro do kasno poslijepodne.

● Preplata iz Amerike

U Državnom arhivu pronađeni su i dokumenti o radu redakcije »Borbe« u Kumčićevoj ulici, kad je dužnost glavnog urednika vršio Đuro Cvejić. Među zaplijenjenim dokumentima nalazi se i pismo nekog iseljenika, koji iz Amerike, u ime grupe Jugoslavena, traži da im se šalje po 50 komada od svakog izdanja »Borbe« i ispituju mogućnosti pisanja drame o životu i pogibiji Alije Alijagića.

Medu dokumentima na izložbi će se nalaziti i slike od gotovo 200 revolucionara i osnivača prvih partijskih ćelija u Zagrebu. Jedini dokument za kojim još traga Komisija za pripreme izložbe je film o demonstracijama u Zagrebu 1919. i 1920. godine, kojeg je snimio jedan od najstarijih srpskih fotoreportera Rista Marjanović. Ako ga se pronađe, film će se prikazivati posjetiocima u prvom dijelu izložbe, koji je posvećen razdoblju od 1919. do 1929. godine.

Najveći dio eksponata nalazi se u posljednjem dijelu izložbe — »Zagrepcani u Narodnooslobodilačkoj borbi«. Tamo se dokumenti još uvijek sređuju.

— Nastojimo — rekao je Marijan Rastić, sekretar Komisije za pripremanje izložbe — da što vjernije prikazemo razvoj partijskih organizacija u Zagrebu i pomoć koju su komunisti dobili od tisuća i tisuća Zagrepcana.

Z. KOROŠEC

FAKSIMIL JEDINOG PRIMJERKA »CRVENE ZASTAVE«, ORGANA JUGOSLAVENSKE REVOLUCIONARNE SOCIJALISTIČKE GRUPE, KOJA JE DJELOVALA U PEŠTI ZA VRIJEME MAĐARSKE REVOLUCIJE